

Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych

T. 1. Red. Anna Guzy, Danuta Krzyżyk. Kielce 2012

T. 2. Red. Anna Guzy, Bernadeta Niesporek-Szamburska. Kielce 2013

Na rynku wydawniczym w odstępie zaledwie roku ukazały się dwie niezwykle ważne dla dydaktyki pozycje książkowe opatrzone tytułem *Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych*. Oba tomy są efektem dyskusji skupionej wokół metod i form kształcenia uczniów zdolnych i z zaburzeniami. Każdy z tomów jest zbiorem artykułów. W pierwszym znajduje się ich 19, w drugim zaś — 23. Pogrupowane są one przejrzysto w tematyczne części wprowadzające w problematykę, a następnie omawiające poszczególne sfery uczniowskich uzdolnień bądź trudności — w zakresie ADHD, FAS, zespołu Aspergera, trudności w nauce, dysleksji, niepełnosprawności intelektualnej, niedostosowania społecznego, a także wad słuchu i wzroku. Obie publikacje zamykają *Varia*, stanowiące dopełnienie problematyki specjalnych potrzeb edukacyjnych. Autorami poszczególnych rozpraw są pracownicy akademicy, nauczyciele różnych placówek kształcących i wychowawczych oraz studenci. Osiągnięta w ten sposób różnorodność zamieszczonych opracowań pozwala na wybór jednej z wielu perspektyw.

Tom pierwszy otwiera przedstawienie zarysu problemów, nauczycielskich strategii pracy i opinii odnoszących się do dzieci z odchyleniami w nabywaniu umiejętności. Część ta składa się z trzech tekstów. W pierwszym omówiono podstawy terminologiczne dotyczące specjalnych potrzeb edukacyjnych (Danuta Krzyżyk), w kolejnym — zebrane w badaniach ankietowych nauczycielskie opinie o owych potrzebach, środkach dydaktycznych, polecanych formach pracy i stwarzanych przez szkołę możliwościach ich realizacji (Marta Kubarek), natomiast w trzecim oceniono metody waloryzacyjne — impresyjne i ekspresyjne — w pracy z dziećmi przedszkolnymi (Joanna Wrona). Lektura tych opracowań może być szczególnie przydatna dla czytelników, którzy dopiero zaczynają zapoznawać się z zagadnieniami specjalnych potrzeb edukacyjnych bądź stykają się z nimi na wczesnym etapie edukacyjnym. Na część drugą składają się artykuły poruszające istotę pracy z uczniami, u których występu-

ją zaburzenia zachowania i emocji. W tekstach znaleźć można: opis historii, uwarunkowań społeczno-politycznych i rozwiązań integracyjnych oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej stosowanej do pracy z uczniem z ADHD w Rosji (Olga Kochurova), zestawienia wyników badań nad faktyczną wiedzą i formami pracy praktykowanymi w przypadku dzieci z ADHD przez nauczycieli, wychowawców, pedagogów i kuratorów sądowych (Kamila Kuros), zalety bajek terapeutycznych oraz sugestie ich wykorzystania na zajęciach szkolnych (Michalina Drożdżał), strategie zachowania i zasady pracy z członkami rodzin niewydolnych (Dominika Kot), a także przegląd metod dostępnych nauczycielowi poloniście w pracy z młodzieżą niedostosowaną społecznie (Agnieszka Pokrzywa). Trzecia część publikacji zaznajamia z wdrażanymi w szkole masowej założeniami pracy rewalidacyjnej w przypadkach niepełnosprawności intelektualnej o stopniu lekkim (Patrycja Golek). Kolejny tekst poświęcony został uczniom niesłyszącym i niewidomym. Szczegółowe treści w nim zawarte obejmują: analizę węgierskiego systemu nauczania języka migowego (Éva Fórián, Maria Wacławek), propozycję kształtowania kompetencji czytelniczych osób niesłyszących za pomocą komiksu (Justyna Kotowicz), przedstawienie dróg rozwoju tożsamości uczniów z lekkim niedosłuchem (Anita Czerwińska), krytyczne spojrzenie na zakres uwzględniania trudności niedosłyszących licealistów w *Podstawie programowej*... oraz wymogach maturalnych (Aneta Całczyńska), a ponadto zestawienie wad, ograniczeń, szans i zalet integracji wychowanków niedowidzących w szkole masowej (Hanna Pasterny). Zwrócono też uwagę na szczególne potrzeby uczniów zdolnych — mierzenia się z adekwatnymi do ich zdolności zadaniami, zrozumienia ich wrażliwości emocjonalnej, dostrzeżenia indywidualnych talentów (Agnieszka Siewicz), a także na stymulowanie umiejętności wykorzystania Internetu w rozwijaniu własnej kreatywności (Danuta Bula, Jadwiga Jawor-Baranowska). Opracowanie kończą rozprawy uwzględniające: ćwiczenia, które poprawiają orientację przestrzenną (Anna Guzy), terapię i nauczanie dwujęzycznego dziecka zmagającego się z dysleksją (Rafał Młyński) oraz profilaktykę szkolną na terenach zagrożenia środowiskowego (Michał Słota).

Tom drugi stanowi częściowo kontynuację zamieszczonych w tomie pierwszym rozważań. Rozpoczęty częścią skupioną wokół szans i barier ucznia niepełnosprawnego i z deficytami, prezentuje kolejno: teoretyczne ujęcie prawideł nauczania uczniów z dysfunkcją słuchu (Anna Brzostek), sposoby pokonywania barier — stereotypów i mitów społecznych — w kontaktach z nimi (Anita Czerwińska), opis specyfiki komunikowania się dzieci z zespołem Aspergera wraz z analizą przypadku (Danuta Krzyżyk), podsumowanie efektów wdrożenia pilotażowego programu pracy studentów pedagogiki specjalnej z autystykami (Renata Machalska), charakterystykę przypadku piątoklasisty z zaburzeniem typu autystycznego oraz podejmowanych wobec niego działań edukacyjnych (Tomasz Pyzik), formy pomocy dzieciom z Zespołem Pourazowego Uszkodze-

nia Płodu — FAS (Dominika Kot), a także możliwości przystosowania egzaminów zewnętrznych do specjalnych potrzeb wychowanków (Monika Szymańska). Później, powracając do tematyki ucznia zdolnego, autorzy kilku tekstów zwracają uwagę na związane z pracą z nim takie konkretne problemy i wyzwania, jak: strategie nauczycielskie deklarowane w badaniach ankietowych (Marta Kubarek), zebrane w sondażach przypuszczenia odnośnie do powodów niewykorzystania uczniowskiego potencjału (Monika Banasik), ocenę efektywności wybranych form pracy na etapie gimnazjalnym — zajęć pozalekcyjnych, wycieczek, samodzielnej pracy (Agnieszka Chłosta-Sikorska), sposoby modyfikowania programu nauczania ku indywidualizacji kształcenia z wykorzystaniem projektów grupowych, fakultetów oraz prac pisemnych wyzwalaających wyobraźnię (Magdalena Marzec) i przykłady dostępnych platform cyfrowych, możliwych do wykorzystania w nauczaniu na odległość (Beata Gałań). Dodatkowo zamieszczono pomysłówą koncepcję lekcji o opozycji wokaliczności przyimków (Aleksandra Zok-Smoła). Domykające tom refleksje nad arteterapią i potrzebą indywidualnego traktowania nastoletnich twórców (Danuta Bula), alternatywnym nauczaniem języków obcych, dostosowanym do potrzeb osób niepełnosprawnych (Agnieszka Filipkowska) oraz żywo intertekstualnymi odczytaniem książek dzięki lekcjom teatralnym (Małgorzata Wójcik-Dudek) zostały poprzedzone opracowaniami metodologicznymi. Dzięki nim zapoznać się można z: priorytetami wdrażania kreatywnej edukacji (Arleta Magdalena Rogozińska), możliwością diagnozowania cech psychofizycznych uczniów trudnych w wyniku badania narracji (Dominika Kulczyńska), przykładami efektywnego wykorzystania metod aktywizujących w szkolnictwie specjalnym (Marzena Fryszkiewicz), perspektywami przekształcania niecierpliwości współczesnej młodzieży w twórczy niepokój (Danuta Bula, Jadwiga Jawor-Baranowska), ideą terapeutycznej pracy z dzieckiem niepełnosprawnym intelektualnie, polegającej na polisensorycznym poznawaniu otoczenia (Patrycja Gołek), zaletami biblioterapii rozwojowej (Katarzyna Janczulewicz, Katarzyna Wieczorek) czy wreszcie ze sposobami kompensowania trudności dyslektyków (Marta Kazienko-Szczerbak).

Lektura przynosi zarówno ciekawe informacje teoretyczne, jak i funkcjonalne propozycje rozwiązań gotowych do zastosowania w pracy pedagogicznej, poprzedzonych wnikliwą analizą doświadczeń oraz potwierdzonych wynikami badań naukowych. Zastanawiać może jedynie przypadkowa kolejność artykułów oraz brak uzasadnienia dokonanej selekcji zagadnień. Uważna lektura pozwala jednak na dwoiste umotywowanie wyboru tematów. Odzwierciedla się w nich przede wszystkim ożywione zainteresowanie poszczególnymi zagadnieniami oraz potrzeba ich zgłębiania. To z kolei skłania do przypuszczeń, że rodzi trudności w nauczaniu, omawiane w tomach częściej i badane wnikliwiej, dotyczą grupy uczniów najliczniej reprezentowanej w społeczności szkolnej. Ponadto przyjęty zamysł kompozycyjny oddaje naturalną sytuację, z którą sty-

ka się nauczyciel w praktyce szkolnej — musi on dostrzec jednostki potrzebujące specyficznego wsparcia wśród wielu indywidualności w zespole klasowym i zdiagnozować je.

Wartością omawianych pozycji są wspomniane już wcześniej odpowiedzi praktyczne. Autorzy artykułów dokonują gruntownego, krytycznego przeglądu trudności definicyjnych, jakich przysparzają swoiste warunki funkcjonowania dzieci na różnych etapach edukacyjnych. Przeważnie odnoszą te ustalenia terminologiczne do procesów wychowawczych i dydaktycznych. Przekonujący i klarowny język wywodów sprawia, iż publikacje mogą być użyteczne jako poradniki nie tylko dla nauczycieli czy terapeutów, ale także rodziców. Dodatkowo mogą stać się lekturą uzupełniającą dla studentów specjalności nauczycielskiej, zobowiązanych w toku kształcenia akademickiego do zapoznania się z problematyką specjalnych potrzeb edukacyjnych uczniów.

Twórcy artykułów i szkiców, dzieląc się swoimi refleksjami, odwołującymi się do wiedzy merytorycznej i często drobiazgowej obserwacji, uświadamiają również szerokiemu gronu odbiorców natężenie i rodzaje problemów dotyczących uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Uwrażliwiają tym samym na kwestie istotne i drażliwe w kontaktach z takimi osobami. Jednocześnie zamieszczone w tomach pomysły i rozwiązania ułatwiają konstruowanie modelu doraźnej pomocy wychowankom w codziennej pracy szkolnej. Autorzy nazywają i opisują trudności, wskazują sposoby radzenia sobie z nimi, stawiając przed nauczycielami wyzwania do podejmowania działań, które pozwolą twórczo wykorzystać możliwości dzieci i młodzieży. W recenzowanych opracowaniach upatrywać można nie tylko źródła fachowej wiedzy i ciekawych pomysłów dydaktycznych, ale też inspiracji do dalszych badań z uwzględnieniem proponowanej w niektórych artykułach metodologii.

Diana Jagodzińska